

«Өмір деген тіпті де ғажап
емес, Алтайдың қысы
секілді қатыгез, кімдерге
суық, кімдерге ыстық.
Дегенмен, өмірді
лағынеттеп, өкінуге де
болмайды-ау»

Оралхан Бөкей

Оралхан Бөкей – публицистика, поэзия, проза жанрларын әдемі тоғыстырған қазақ әдебиетінің жаңашыл дара жазушысы. Әр әңгімесінің түбінде бір астарлы ой бұғып жататындықтан оны бірден түсіну қиын. Оралхан Бөкей 1943 жылы 28 қыркүйекте Шығыс Қазақстан облысы Қатонқарағай ауданы Шыңғыстай ауылында дүниеге келді. Әкесі Бөкей табиғатынан қатал, сөзге шешен, рухы биік, шыншыл жан болса, анасы Күлия ақкөңіл, ақжарқын мінезімен көпке үлгілі болған. Отбасында бір ұл - Оралхан, бес қыз – Шолпан, Әймен, Ләззат, Мәншүк, Ғалия. Оралхан дүниеге келгенде сұрапыл соғыс жылдары болғандықтан, әкесі Оралға еңбек майданына аттанған кез болатын. Анасы Күлия әкесі еңбек майданынан аман-есен оралсын деп ырымдап, сәбидің атын Оралхан деп қойған екен.

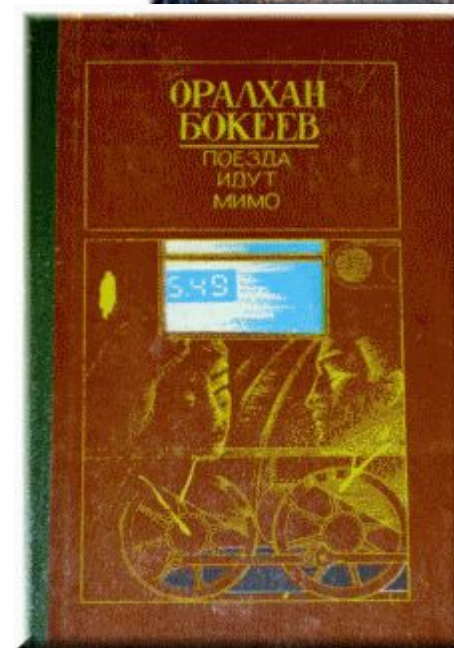
1968 жылы Қазақ мемлекеттік университетінің журналистика факультетін сырттай бітірді. Большенарым ауданындағы "Еңбек туы" газеті мен Шығыс Қазақстан облысының "Коммунизм туы" газетінің редакцияларында жұмыс істеген. 1968 жылдан бастап Алматыда тұрды, жастардың "Лениншіл жас" газеті мен "Жұлдіз" журналының редакцияларында жұмыс істеді. 1991 жылдан бастап "Қазақ әдебиеті" газетінің бас редакторы болып тағайындалды.

Әдебиетке өзіндік өрнегін сала келген жазушы оқырманын өзгеге ұқсамайтын ерекшелігімен таңқалдырды. 1970 жылы Алматыда басылып шыққан «Қамшыгер» атты повестер мен әңгімелердің бірінші жинағы жаңадан бастаған жазушыны танымал етті.

«Қамшыгер» (1970), «Үркер» (1971), «Қайдасың, қасқа құлыным» (1973), «Мұзтау» (1976, орыс тілінде 1987), «Ән салады шағылдар» (1978, орыс тілінде – 1981), «Біздің жақта қыс ұзақ» (1984, орыс тілінде 1984) әңгімелер мен повестер жинақтары, «Өз отынды өшірме» (1983; орыс тілінде – 1984) романы, «Құлыным менің» (1987) пьесалар жинағы шықты.

Оның барлық прозасы қайырымдылық пен зұлымдық, күш пен қайрат, нағыз және алдамшы рухани құндылықтар туралы ойлауға бағытталған. Оралхан Бөкей – көркем сөз өнерінің шебері. Оның туындыларының форма жағынан өзіндік ерекшелігі бар. Оның кітаптары неміс, словян, болгар, ағылшын, венгер, араб, қытай, жапон және ТМД халықтарының тілдеріне аударылды. О. Бөкейдің шығармалары «Кісікиік», «Сайтан көпір» бойынша көркем фильмдер түсіріліп, «Кербұғы» әңгімесі бойынша балет-спектакль қойылды. 1986 жылы Оралхан Бөкей «Біздің жақта қыс ұзақ» кітабы үшін Қазақ ССР Мемлекеттік сыйлығын алды. Ол Қазақстанның Ленин комсомолы сыйлығының, Н. Островский атындағы бүкілодақтық әдеби сайлықтың (1978), ”Молодая гвардия”, ”Жалын” баспалар сыйлығының лауреаты. «Құрмет белгісі» орденімен, ҚазСРО Президиумының Құрмет грамотасымен марапатталған. Катон-Қарағай ауданының құрметті азаматы. 1993 жылы мамырда шығармаш

- 1970 жылы Алматы қаласындағы «Жазушы» баспасынан басылып шыққан «Қамшыгер» атты алғашқы жинағы жас жазушының атағын шығарды. Осы баспадан оның «Үркер» (1971), «Қайдасың, қасқа құлыным?» (1973), «Мұзтау» (1975) әңгімелер мен повестері шығарылды. Оралхан Бөкеевтің «Ән салады шағылдар» (1978), «Үркер ауып барады» (1981), «Біздің жақта қыс ұзақ» (1984) әңгімелер мен повестері «Жалын» баспасынан жарық көрді. 1986 жылы оның «Құлыным менің» деп аталатын драмалық шығармалары «Өнер» баспасынан, 1987 жылы «Ұйқым келмейді» деп аталатын творчестволық әңгімелері «Жазушы» баспасынан шығарылды.
- 1976 жылы Оралхан Бөкеев «Құлыным менің» пьесасы үшін Қазақстан Республикасы Жастар сыйлығының лауреаты, 1978 жылы «Найзағай ізі» повестері мен әңгімелері үшін Н.Островский атындағы Бүкілодақтық әдеби сыйлықтың лауреаты, 1986 жылы «Біздің жақта қыс ұзақ» повестері мен әңгімелері үшін Абай атындағы Қазақстан Республикасының Мемлекеттік сыйлығының лауреаты наградаларына ие болды.

Оралхан, балалары Айхан мен Айжан, жазушы Әлібек Асқаров

Шығыс Қазақстан обл.
Катон-Қарағай ауд.
Шыңғыстай ауылындағы О.
Бөкейдің мұражай үйі

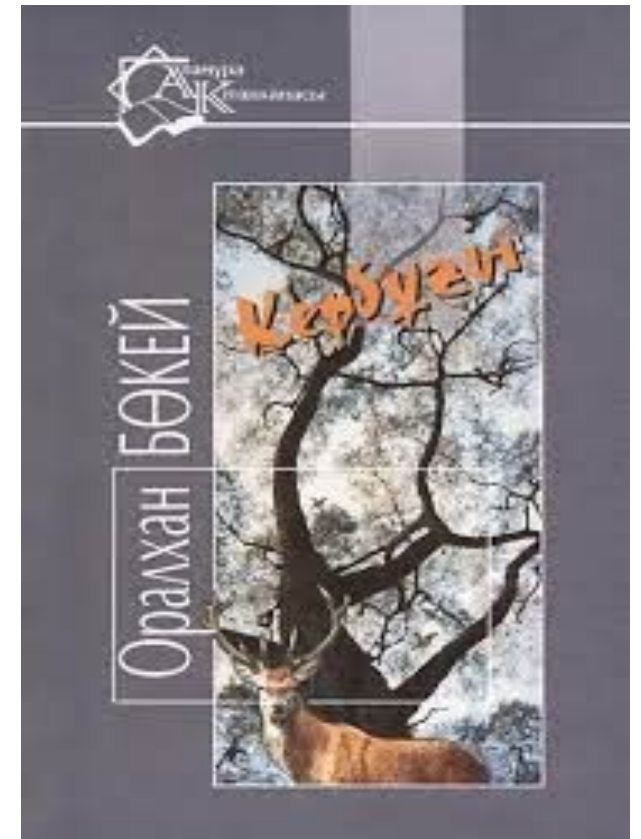

«Көрінуші ең көнелердің
көзіндей,
Жазғандарың – қара өлеңнің
сөзіндей,
Асқақ едің, нар едің –
Туған өлкең - өр Алтайдың
өзіндей»
С. Тұрғынбеков

КЕРБҰҒЫ

Алтайдың жыршысы, асқақ рухты қаламгер Оралхан Бөкейдің шығармалары қаймана қазақтың жадында мәңгілікке сақталғаны анық. Әлемдегі классикалық туындылардан еш кем түспейтін Оралханның әңгімелері ойлы жұрттың санасын сілкіп, өмірге шексіз махаббатпен қарауды үйретті. Оқырманның үдесінен шыға білген жазушының әуелгі арманы да сол еді. Шығармаларының ішіндегі «Кербұғы» әңгімесі – қаламгердің қазақ әдебиетіндегі қолтаңбасы деуге толық негіз бар. Қысқаша әңгіменің ішіне алпауыт идеялардың айсбергін сыйдырған жазушының шеберлігіне қайран қалмасқа шара жоқ. Байыптап қарасақ, жануардың жан аярлық халі арқылы өзінің де ішкі әлемін оқырманға паш еткендей әсер қалдырады.

«Сөз деген дертпен тең», - дейді Абай. Оралхан сөз өнеріне келген кезде, сөзді өнер деп қабылдаған. Осы қасиет «Кербұғыда» ерекше көрінеді. Себебі, «Кербұғының» болмысының өзі - өнер. Бұл жерде Оралхан өзінің шеберлігін барынша аша алған, өзінің болмысы да Кербұғы секілді паң екенін көрсете алған, сол сияқты бұл дүниеге ғашық екенін жеткізе алған, табиғи болмысы өнер үшін жаратылғанын анықтап беріп тұр. «Кербұғының» аяғында «Кербұғы өлді» дейді, бірақ өзі оған сенбейді.- дейді қаламгер Асқар Алтай.

- Оралхан жазушының бұл жердегі арманы, Құланның ажалы секілді ғой. Өнерді өлтіруге болмайды дегенді айтқысы келген сияқты. Құлагерді құлатқан зұлмат секілді, бұған да сондай бірдене атылады. Өнерді өлтіруге болмайды. Оны адамдар түсінбейді. Сондықтан оған ерте ме, кеш пе, оқ атылатын кездер болады. Осыны түсіндіргісі келген секілді. Сондықтан оның аңшысы да көрінбейді, кім оқ атқаны да көрінбейді. Оқ атылады, Кербұғы мерт болады. Әдейі астар тастап кетеді. Мысалы, Шолоховтың «Тынық Донын» қарасаңыздар, Григорий Мелохов үшінші жол іздеп кетіп бара жатады ғой. Қарасаң, 4 романнан тұратын эпопея аяқталмай қалған секілді. Шолохов оны аяқтай алмай отырған жоқ. Оқырманға қалдырып отыр. Оралхан да осы тұрғыдан берген секілді. Кезінде Ғабен сынаған ғой. «Авгийдің атқорасынан бастасақ» деген мақаласында. Сонда: «қоңыр ат деген болмайды», - дейді. Сонда жазушыларға: «Ғабенде қоңыр ат болмайтын шығар, бірақ менде қоңыр ат болған», - деп айтыпты ол кісі. Демек, бір кезде біздің ата-бабаларымыз қоңыр деп те қолданған. Оралхан сөздің түпкі тамырын жақсы сезінген және қолданған.